

Repliker och kommentarer*

ERIK RUIST

Är virkesutbudet mindre priskänsligt nu än förr?

En jämförelse mellan studier av den svenska virkesmarknadens funktionssätt under olika tidsperioder tyder på att de enskilda skogsägarnas virkesutbud blivit väsentligt mindre priskänsligt. Ändrade institutionella förhållanden på virkesmarknaden samt skattereglernas ökade betydelse kan vara viktiga faktorer bakom denna utveckling.

I Ekonomisk Debatt nr 5/1984 har tre forskare på Lantbruksuniversitetet redovisat en undersökning av den svenska virkesmarknaden under efterkrigstiden (Runar Brännlund, Per-Olov Johansson och Karl-Gustav Löfgren [1984], nedan BJL). Den modell de använder är av enkel lärobokstyp, och en avsikt med artikeln är just att visa att man kan göra en ganska intressant analys redan med hjälp av sådana model-

ler.

Ett av de resultat som refereras är att en ökning av sågverksindustrins "betalningsförmåga" för virke — väsentligen på grund av höjda trävarupriser på världsmarknaden — med 10 procent skulle öka utbudet av sågtimmer med 3 procent, medan utbudet av massaved minskar med 1 procent. För massaved separat, där priset antas vara satt av köparna och man därför kan direkt skatta en utbudsfunktion, erhöles en egenpriselasticitet på 0,85 och en korspriselasticitet med avseende på sågtimmerpriset på -0,13. Det krävs alltså ganska stora prishöjningar för att få till stånd en väsentlig ökning av avverkningen.

Det kan vara av intresse att jämföra dessa resultat med liknande skattningar för mellankrigstiden, då ju antalet agerande på virkesmarknaden var väsentligt större än nu såväl på köpar- som säljarsidan och de institutionella förhållandena även i andra avseenden var annorlunda. Sådana skattningar från modeller som är mycket likartade dem BJL använder, finns i den studie av den norrländska skogsnäringen, som Ingvar Svennilson och jag gjorde för snart 40 år sedan.¹ En väsentlig skillnad är dock att vår studie bara avsåg Norrland

ERIK RUIST är professor i ekonomisk statistik vid Handelshögskolan i Stockholm.

* I denna avdelning välkomnas kommentarer till tidigare bidrag samt korta inlägg med ekonomisk-politisk anknytning.

(inkl Dalarna), medan BJL studerar hela landet.

Marknaden för sågtimmer

De ekvationer för priser och total virkesfångst för sågtimmer, som vi skattade, kan om man vill ses som reducerade former av BJL:s ekvationssystem (1)–(3) av utbuds- och efterfrågefunktioner samt balansvillkor — även om vi härledde dem på annat sätt.²

Man kan med hjälp av dem se vilka effekter på sågtimmermarknaden som en prisförändring på trävaror hade. Till skillnad från BJL använde vi som exogena variabler också sågverkens orderstock och lager, men däremot inte deras arbetskostnad. Om vi konstanthåller de förra och antar att den senare utgör 20 procent av försäljningspriset, blir resultatet för mellankrigstiden precis detsamma som BJL redovisar för efterkrigstiden. En höjning av "betalningsförmågan" för sågverken, dvs pris minus arbetskostnad per enhet, med 10 procent resulterar i en höjning av sågtimmerpriset med 5 procent och av kvantiteten sågtimmer med 3 procent.³ Någon effekt på massavedskvantiteten, liknande den som BJL får fram, kunde vi däremot inte observera.

Marknaden för massaved

För massaved kan inga motsvarande beräkningar göras, eftersom både BJL och vi har modeller för denna marknad som avviker från dem för sågtimmer. Man kan emellertid göra en annan jämförelse som är av intresse.

BJL har en modell för massavedsmarknaden som utgår från ett antagande om en ensam köpare (eller en stark inköpskartell) och ett stort antal säljare. Man kan då skatta en utbudsfunktion, där den avverkade kvantiteten massaved är en funktion av massavedspriset,

avverkningskostnaderna och sågtimmerpriset (på grund av substitutionsmöjligheter i avverkningen mellan sågtimmer och massaved). De får som nämnts en egenpriselasticitet på 0,85 och en korselasticitet med avseende på sågtimmerpriset på $-0,13$.

Nu har emellertid flertalet massaproducerande företag egna skogar och är därför beroende av köp för bara en del av sin virkesförsörjning. Frågan är därför om en modell av detta slag är tillämplig för hela den avverkade kvantiteten massaved eller bara för inköpen.

BJL diskuterar kort denna fråga. De hävdar att såväl privata skogsägare som skogsindustrin "bör" avverka mycket när virkespriserna är höga, varför det inte finns någon anledning att i analysen skilja mellan uttag från egna skogar och inköp. Slutsatsen borde vara att de ovan nämnda elasticiteterna är tillämpliga också på vardera delmarknaden för sig.

Detta gällde emellertid inte under mellankrigstiden. Uttagen från egna skogar, som då motsvarade ungefär hälften av den totala virkesfångsten för de större företagen, var väsentligt mindre konjunktur känsliga än inköpen. I våra modeller hade vi därför inte någon utbudsfunktion för industrins totala virkesfångst, utan endast för den från "övriga skogar" (än kronoskogar) inköpta kvantiteten. Här var våra modeller av samma slag som BJL:s för totala massavedskvantiteten. Det visade sig emellertid att en viktig variabel i såväl sågtimmer- som massavedsekvationen var de närmast föregående årens försäljningar. Detta kan förklaras med att en stor försäljning ett år gav skogsägarna mer kontanter och mindre virke att sälja nästa år, vilket flyttade utbudskurvan uppåt. Har inte denna faktor någon betydelse längre?

Vi fick en väsentligt högre priselasticitet än BJL, nämligen för massaved 1,9 mot 0,85. Däremot blev vår korselasticitet med avseende på sågtimmer icke signifikant skild från noll. Motsvarande egenpriselasticitet för sågtimmer var 1,4 medan BJL (i en avvikande modell) får 0,61 och dessutom en signifikant

¹ Se Ruist, E. och Svennilson, I. [1948].

² Vi baserade skattningarna på uppgifter om den av industrin mottagna kvantiteten virke, inte total avverkning.

³ Vi använde linjära funktioner, inte konstantelastiska som BJL. Elasticiteterna har beräknats i variablernas medelvärden.

korselasticitet på $-0,68$ i förhållande till massavedspriset. Inte heller här fick vi någon signifikant korselasticitet.

Lägre priskänslighet

Det är ingen tvekan om att de institutionella förhållandena på virkesmarknaden har förändrats avsevärt sedan mellankrigstiden. På köparsidan har antalet företag blivit färre, på säljarsidan har skogsägarföreningarna blivit en betydelsefull faktor. Dessutom spelar skattereglerna en väsentligt större roll nu än då.

Det vore ett intressant resultat av den jämförelse mellan de båda undersökningarna som jag här har försökt göra, om man kunde påstå att dessa institutionella förändringar har medfört en så väsentlig minskning i priskänsligheten hos de enskilda skogsägarna som elasticitetsförändringarna anger. Tyvärr måste man som vanligt utfärda några reservationer. Att den ena undersökningen avser Norrland och den andra hela landet är kanske inte så farligt. De skillnader som — trots de stora likhe-

terna — ändå finns mellan modellerna och som kanske inte enbart avspeglar förändrade förhållanden spelar däremot troligen en viss roll. Skillnaderna i elasticiteter är ändå så stora att de rimligen åtminstone delvis måste ha en reell bakgrund.

Att döma av de sammanfattande resultaten för sågtimmermarknaden totalt skulle, då förändringarna kunna sammanfattas så: Enskilda skogsägares virkesutbud har sedan mellankrigstiden blivit väsentligt mindre priskänsligt. För att tillförsäkra sig tillräckliga kvantiteter råvara under perioder med goda avsättningsmöjligheter och höga priser har skogsindustrin fått variera virkesuttaget från egna skogar mer under de senaste decennierna än under mellankrigstiden.

Referenser:

- Brännlund, R., Johansson, P.-O. och Löfgren, K.G. [1984], *Virkesmarknad och ekonomisk teori*. Ekonomisk Debatt, årg. 12, nr 5.
Ruist, E och Svenilson, I [1948], *Den norrländska skogsnäringens konjunkturkänslighet under mellankrigsperioden* IUI, Stockholm.